THE CONTROVERSIAL GRAMMATICAL CATEGORY OF DETERMINATION

Adina Boarescu (Beciu)
PhD. student, Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca

Abstract: The category grammatical of determination is a very important issue. This category is binary, definite/ indefinite determinant, having as morphame the definite article and the indefinite article. This phenomenon was in the gratitude of the grammarians in their literary works that emerged after 1980 and nowadays as well. In this respect, we have decided to address some of the defining aspects of this category, hoping that our observations will clarify the controversy.

Keywords: grammatical category of determination, definite article, indefinite article, controversial issues

I. Introducere

Consacrată gramaticii limbii române, lucrarea de faţă îşi propune o cercetare asupra categoriei gramaticale a determinării, o categorie gramaticală controversată.

Atît lingviştii cît şi nelingviştii admit faptul că limba presupune un ansamblu de reguli, a căror aplicare conduce la realizarea comunicării. Complexitatea limbii derivă din faptul ca reprezintă un sistem care inglobează un număr imens de elemente, iar acestea se organizează şi funcţionează pe baza relaţiilor, variate şi complicate, care se stabilesc între ele.

Limba reprezintă un fenomen extrem de complex, nu numai prin structura sa internă ci şi prin modul de funcţionare. Aceasta este un fenomen foarte complex, un fenomen susceptibil de evoluţie, de schimbare. [1]

În ultimele decenii, lingvistica își extinde domeniul de cercetare și interes pentru fenomenele de limbă, abordînd domenii restînse cu scopul de a reliefa diversele amănunte ale unui sistem idiomatic. În limba română acest proces a determinat, prin prisma soluțiilor și interpretărilor oferite, o altfel de pespectivă în înțelegerea organizării materialului gramatical. Lucrarea prezentă expune o problematică a limbii române, care își are izvorîrea din întrepătrunderea planurilor semantic și gramatical, urmărind realizările la nivel sintactic. Toate cuvintele din limba română sunt părți de vorbire. Acestea sunt clase lexicale și gramaticale în același timp. Diferența dintre ele se face după caracterul semantic al cuvintelor și după caracterul lor morfologic și sintactic. Părțile de vorbire flexibile se deosebesc prin categoriile gramaticale pe care le dețin. Astfel, substantivul, articolul și numeralul vor avea ca și categorii gramaticale: genul, numărul și cazul; adjectivul - gradele de comparație, pronumele - categoria persoanei (doar pentru o parte dintre pronume); verbul - diateza, modul, timpul, persoana și numărul.

II. Categoria gramaticală a determinării

Categoria gramaticală a determinării, o categorie controversată, se realizează prin asocierea articolului hotărît / nehotărît cu substantivele. Vom ține cont, în general, de topica adjuncților în forma de articulare a unui substantiv. Situația de comunicare, respectiv

[1] Valeria Guţu Romalo, *Corectitudine şi greşeală*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti 1972

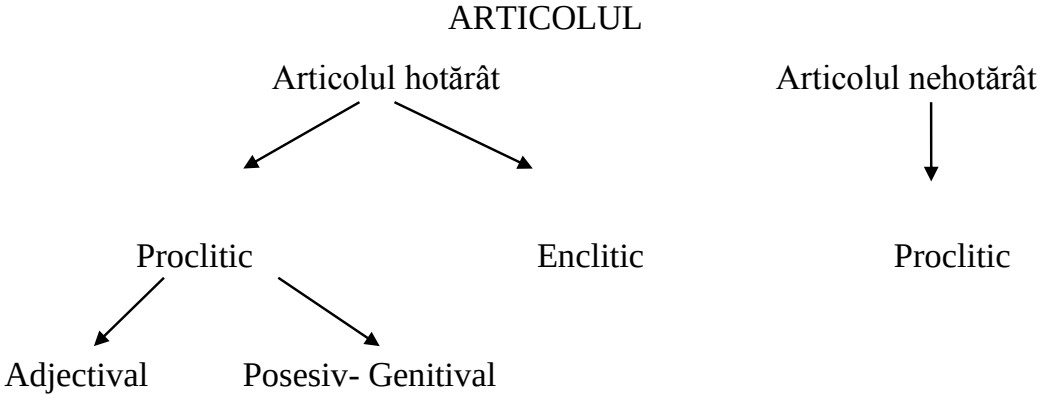
BDD-A30555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:28 UTC)

realizarea actului de comunicare este de asemenea un aspect important în utilizarea articolului hotărît/ nehotărît.

Categoria determinării este binară, respectiv *determinant definit – deretminant nedefinit* avînd ca morfeme articolul hotărît şi articolul nehotărît. [2] Aceasta se exprimă atît sintetic prin flective enclitice (formele articolului definit sau hotărît) cît şi analitic prin afixe proclitice (formele articolului nedefinit sau nehotărît). Articolul, morfem 3 al determinării, reprezintă partea de vorbire ce conferă individualitate limbilor romanice în raport cu fondul latin.

1. Articolul - Clasificare

Articolul reprezintă o clasă morfologică aparte pentru că ea conţine atît cuvinte cît şi particule. [4] Acesta este parte de vorbire flexibilă care individualizează într-un anumit grad obiectul denumit de substantiv, marchează cazul acestuia, distinge valorile morfologice ale unor părţi de vorbire, ajută la substantivizarea lor sau este instrument gramatical.[5] Însoţeşte un substantiv arătînd de obicei măsura în care obiectul denumit este cunoscut vorbitorilor. Ca şi trăsături distingem: instrument gramatical, individualizează substantive, ajută la marcarea cazurilor, este element de legătură între substantiv şi un determinant, este marcă a substantivizării altor părţi de vorbire.

2. Folosirea obligatorie a articolului enclitic

2.1.La substantive

Acestea primesc întotdeauna articol hotărît enclitic:

- cînd sunt urmate de adjective demonstrative; de adjective posesive; un adjectiv legat de un substantiv prin articol adjectival;
- cînd sunt urmate de adjectivele nehotărîte *tot, toată* sau de adjective pronominale de întărire;
- pentru sublinierea unei calităţi, un titlu aşezat după numele propiu: *Prietenul Ioan;*
- pentru porecle: *Mircea Ciobanul;*

[2] G.G.Neamţu, *Studii şi articole gramaticale*, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2014.
[3]**MORFÉM,** *morfeme,* s. n. (Gram.) Element morfologic (afix, accent, desinenţă, alternanţă fonetică, cuvânt auxiliar etc.) cu ajutorul căruia se formează, de la o rădăcină, cuvinte şi forme flexionare noi; cea mai mică unitate din structura morfologică a cuvântului cu un sens determinat (lexical sau gramatical). – Din fr. **Morpheme**
[4] Ion Coteanu, *Gramatică, Stilistică, Compoziţie*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990.
[5] Popa Ion, Popa Marinela, *Limba română – fonetică, vocabular, gramatică*, Editura Niculescu, Bucureşti 2001.

BDD-A30555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:28 UTC)

- cînd sunt urmate imediat de genitiv: *caietele fetei;*
- în marcarea genitivului;
- pentru gradele de rudenie;
- după locuţiuni prepoziţionale: *De-a baba oarba;*
- pentru numele proprii în cazul G – D;
- pentru a marca genul masculin în cazul V, substantiv articulat

2.2.La adjective – calificative

- la adjective antepuse;
- cînd se află după un substantiv, nume propriu remarcat : *Mihai Viteazul* – aici articolul hotărît *-l* ţine locul articolului demonstrativ *Mihai cel Viteaz;*
- vocativul.

2.3.La pronume

- doar cele nehotărîte primesc articol enclitic, fiind şi indicele calităţii de pronume.

2.4.La numerale

- Cele care devin substantive prin conversiune;
- Numerale ordinale;
- Numeralele fracţionare;
- Numeralul multiplicativ;
- Numerale distributive;
- Numerale multiplicative invariabile.

3. Aricolul enclitic este exclus:

3.1.La substantive

- substantiv + adjectiv demonstrativ: *aceşti elevi*;
- substantiv + numeralul cardinal: *trei fete*;
- substantiv + numeral ordinal: *al doilea băiat*;
- cînd este precedat de prepoziţie, dar fără acest articol nu înseamnă că acest substantiv nu este cunoscut vorbitorilor;
- cînd exprimă o stare calitativă: *S-a întors femeie*.
- cînd e nume predicativ;
- cînd este grad de rudenie;
- în construcţii: *E soare. Mi-e lene. Mănînc cartofi. Se fac sondaje*.
- proverbe sau zicători.

3.2.La adjective:

- cînd se află după substantiv;
- cînd au articol proclitic *cel*;
- cînd are funcţia sintactică de nume predicativ;
- cînd se află înainte de substantivul precedat de prepoziţii.

3.3.La pronume

- articolul enclitic este exclus de la pronume – excepţie fac pronumele nehotărîte: *un, alt, vreun, tot*.

3.4.La numerale

BDD-A30555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:28 UTC)

- articolul enclitic este exclus de la toate numeralele care nu au valoare substantivală.

III. Articolul – clasă de cuvinte sau nu?

1. GBLR 2010

Categoria gramaticală – semnificaţii / valori care îşi găsesc o marcă flexionară, repetabilă, pentru o clasă numeroasă de cuvinte şi în funcţie de clasele de lexeme îşi schimbă forma în timpul flexiunii.

Conform GBLR 2010 articolele nu se constituie într-o clasă lexico-gramaticală autonomă, ci reprezintă „ unelte gramaticale" – la fel ca şi auxiliarele sau desinenţele.

Articolul – cuvinte fără sens care aparţin determinanţilor, prin care se realizează integrarea enunţiativă a grupului nominal în care apar. Prin articol, grupul nominal se referenţializează şi trimite la o entitate din situaţia de comunicare.

Articolul reprezintă deci, o serie de morfeme legate care apar împreună cu un suport şi o serie de morfeme libere constituind clasa articolelor nehotărîte.

Pe de altă parte gramatica tradiţională consideră articolul parte de vorbire autonomă. GBLR consideră că articolul are rol de integrare în enunţ a grupului nominal şi de determinant al grupului nominal.

O parte din gramatici consideră că numărul redus de cuvinte al acestei clase ar fi o problemă în recunoaşterea lui ca şi parte de vorbire autonomă, însă comparativ cu clasa conjuncţiilor şi cea a prepoziţiilor nu putem admite acest argument ca fiind unul concludent. Tot aici se vorbeşte de faptul că articolul nu poate funcţiona decît împreună cu un suport. Dacă ne raportăm la clasa prepoziţiilor şi cea a conjuncţiilor admitem că şi acestea funcţionează tot alături de un suport fie din grupul nominal fie un adjectiv.

Comparativ cu aceste părţi de vorbire neflexibile – prepoziţiile şi conjuncţiile – constatăm că nici una, nici alta nu trimit la indivizi, la entităţi, al noţiuni, precum verbele, substantivele sau adjectivele.

Bineînţeles că nu putem vorbi de o funcţie sintactică în cazul articolului, funcţia lui este de determinant realizînd trimiterea la un referent, la o entitate din realitate.

Valorile articolului: Valori semantice – articolul hotărît – *anaforic* : Raportare la antecedent (reia informaţia) - *deictic*: Raportare la situaţia concretă prin gesturi

Valori morfologice: Marcă de caz, de acord în grupul nominal. Participă la flexiunea substantivului

Valori morfolexicale: Marchează genul gramatical. Prin articulare toate cuvintele trec în clasa substantivelor.

2. GLR 1966

„ Dintre cele zece părţi de vorbire din limba română sunt flexibile: substantivul, articolul adjectivul, pronumele, numeralul şi verbul iar neflexibile sunt: prepoziţia, conjuncţia, interjecţia. Adverbul ocupă o poziţie de mijloc, este neflexibil, dar prin categoria gradelor de comparaţie se leagă şi de părţile de vorbire flexibile. " (GLR 1966)

Articolul are caracteristici comune cu substantivul, adjectivul, numeralul şi pronumele întrucît toate acestea flexionează în funcţie de gen, număr şi caz.

Diferenţiem părţile de vorbire între ele prin funcţiile pe care le îndeplinesc şi nu ne raportăm nici la sensul lexical şi nici la flexiune. GLR – pag. 31

„ Dintre cele zece părţi de vorbire din limba română au nevoie de explicaţii în legătură cu recunoaşterea lor ca părţi de vorbire articolul şi numeralul."

Problematic este doar articolul hotărît întrucît acesta este parte comună cu cuvîntul în timp ce articolul nehotărît, articolul demonstrativ şi cel posesiv sunt separate de cuvînt.

BDD-A30555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:28 UTC)

Articolul demonstrativ – partea de vorbire flexibilă care leagă de regulă adjectivul sau un numeral de substantivul determinat putînd totodată să substantivizeze un adjectiv sau un numeral sau să fie element constitutiv al gradului superlativ relativ.

Articolul posesiv – partea de vorbire flexibilă care face legătura între posesor şi obiectul posedat sau apare ca element constitutiv în alcătuirea pronumelor posesive şi a numeralelor ordinale.

Fiind o parte de vorbire integrală şi doar articolul hotărît, ridicînd probleme în a afirma şi în a accepta caracterul de cuvînt al articolului, nu putem scinda clasa articolelor în „*Articole hotărîte*" - flective şi „*Articole nehotărîte, Articole demonstrative, Articole posesive*" – clasă de cuvinte. Nici substantivul şi nici o altă parte de vorbire nu a fost scindată, ci s-au creat clasificări şi excepţii .

Articolul este un cuvînt, o parte de vorbire, cu un conţinut exclusiv gramatical, care face parte din categoria cuvintelor ajutătoare, acelora cu roluri de instrumente gramaticale.
Categoria gramaticală a genului se întîlneşte şi la articol *(- l; - a)* – stabilim genul articolului prin protivirea formei în funcţie de substantivul pe care îl însoţeşte.

Cazul reprezintă raportul în care se găseşte substantivul, articolul, adjectivul, pronumele, numeralul şi forma verbului la participiu cu alte cuvinte din propoziţie sau frază.

3. GALR 2008

Atricolul – enclitic şi proclitic – rol de integrator enunţiativ:

- Face parte din clasa determinanţilor;
- Face ca substantivul sau cuvîntul articulat să se integreze în enunţ;
- Transferă substantivul din zona abstractă în domeniul substanţial al referinţei;
- Dezambiguizează flexiunea nominală;
- Marchează substantivizarea.

GALR îi conferă articolului statutul gramatical de afix sau adjectiv , de „parte de vorbire" compatibilă cu funcţia de integrator enunţiativ şi nu de clasă de cuvinte.

În ceea ce priveşte clasa determinanţilor remarcăm două tipuri: cei care precedă substantivul centru şi cei care pot sta înainte sau după substantivul centru. Raportîndu-ne la articol, modalitatea (gramaticală) – afixală de integrare enunţiativă îl diferenţiază de ceilalţi determinanţi. Statutul de afix derivă din obligativitatea lui de a se fixa alături de substantiv.

Faptul că GALR 2008 numeşte articolul ca fiind expresie gramaticală a categoriei determinării şi îi asigură o poziţie specială în clasa determinanţilor, nu îl izolează de aceştia şi nu îi conferă statutul de cuvînt. Ca şi determinant articolul flexionează şi cu celelalte categorii gramaticale: *un băiat / nişte băieţi*.

Articolul este lipsit de sens lexical, aspect întîlnit atît la prepoziţii cît şi la conjuncţii şi totuşi acestea sunt considerate părţi de vorbire, cuvinte. Diferenţa dintre acestea, strict legată de formă, aspect, este aceea că articolul este văzut ca afix pentru formele articolului hotărît. Prepoziţia trebuie să însoţească un substantiv, la fel şi articlolul, pentru a avea o semnificaţie. Aceste morfeme, luate independent, îşi pierd semnificaţia, dar nu şi calitatea de semn lingvistic.

4. Acuzativul timpului

În cazul cuvintelor care se înscriu în acuzativul timpului: *iarnă, vara, seara, dimineaţa* etc, care sunt considerate adverbe de timp, întîlnim o situaţe aparte. Se pune întrebarea dacă „-a" final este articol sau nu, din punct de vedere gramatical.

„ *Iarna merge la munte. – Cînd? – Iarna – adverb de timp, face referire la perioada în care are lor plecarea* " – în această situaţie adverbul „ iarna" derivă din substantivul iarnă

BDD-A30555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:28 UTC)

(o iarnă / două ierni) – în această situaţie, articularea substantivului iarnă duce la obţinerea unui adverb de timp, ori prin articularea unui cuvînt, altul decît subtantivul, înţelegem subtantivizarea acelui cuvînt.

Similar, utilizarea cuvîntului iarna ca şi substantiv nu ridică nici un fel de problemă: „ *Iarna este anotimpul meu preferat. ” – Cine? ... Iarna* . Flectivul „ -a” din iarna – substantiv este articol, însă rămîne să stabilim dacă şi flectivul „ – a ” din iarna – adverb este tot articol.

IV. Concluzii / Notaţii

Articolul hotărît constituie punctul forte în declinarea substantivelor. Toate cazurile limbii române deţin substantive articulate. La V, G, D articolul este obligatoriu, întrucît are rolul de a marca acest caz. Deci este obligatoriu ca un substantiv să fie însoţit de articol pentru a fi în cazul V, D sau G, ele fiind dependente de acesta pentru a se forma. (*Băiatule ! – substantiv în cazul vocativ– bineînţeles, marcarea acestui caz este realizată si prin utilizarea semnului exclamării, ca semn de punctuaţie; Caietul băiatului este pe masă. – substantivul băiatului este articulat cu articol hotărît de G/D; Dau cartea băiatului. – substantivul băiatului este articulat cu articol hotărît de G/D)* Substantivele în cazul G sau D se formează de la forma substantivului în cazul N /Ac (plural sau singular) plus articolul hotărît sau articolul nehotărît specific acestui caz;

Articolul genitival ”*al, a ai, ale* ” este specific genitivului în timp ce dativul îl exclude;

Orice altă parte de vorbire poate funcţiona fară să depindă de un substantive;

Intre verb şi substantiv (atunci cînd îndeplinesc funcţii sintactice de P şi S) se creează o relaţie de interdependenţă. Articolul depinde de substantive pentru a fi folosit, el nu poate funcţiona singur ci doar cu un nominal, viceversa nu este cazul, întrucît substantivul funcţionează şi fără articol enclitic sau proclitic. [6]

Nu luăm în consideraţie articolul horărît *lui*, care, în situaţii precum, *Lui* îi plac merele, nu mai este articol ci este pronume personal în cazul Dativ. Cei doi *lui* sunt la fel din punct de vedere formal şi etimologic nu şi semantic sau morfologic.

Lui– are exclusiv rolul de a marca cazurile dativ sau genitiv. Nu constituie o funcţie sintactică separată , el incluzîndu-se în funcţia substantivului. Se menţionează, bineînţeles în analiza morfo-sintactică faptul ca substantivul este articulat. De observat este faptul ca *lui* nu are o formă diferită pentru substantivele de genul masculin sau pentru substantivele de genul feminin, forma acestuia fiind aceeaşi în ambele cazuri.

Un, o – cunosc trei valori : numeral, adjectiv nehotărît sau articol nehotărît. Doar în două dintre aceste situaţii ***un, o*** pot îndeplini funcţii sintactice , respectiv atunci cînd sunt numerale sau adjective nehotărîte.

Substantivele din cazul genitiv pot avea două articole.

BIBLIOGRAPHY

- **Avram, M.**, 2001, *Gramatica pentru toţi*, Ediţia a III- a, Bucureşti, Editura Humanitas.
- **Badagov R. A.**, 1961, *Introducere în ştiinţa limbii* (ediţie în limba română), Bucureşti.

[6] Cazul N şi A are substantive neartciculate precum: *El este elev*. – substantivul elev are funcţia sintactică de nume predicativ fiind un substantive nearticulat / De asemenea şi cazul A deşine substantive nearticulate: *Ai carte, ai parte*. – substantivele carte şi parte au funcţia sintactică de complement direct, fiind nearticulate.
Obs. Cazurile G, D, şi A nu funcţionează fără articol.

BDD-A30555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:28 UTC)

- **Bujor L.I., Chiriac Fr.**, 1971, *Gramatica limbii latine*, București, Editura Științifică.
- **Carabulea Elena,** 1978, *Formarea cuvintelor în limba română*, Volumul al II – lea, Institutul de Lingvistică din București, Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- **Coja Ion,** 1983, *Preliminarii la gramatica rațională a limbii române,* vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- **Coteanu Ion**, Gramatică, Stilistică, Compoziţie, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990.
- **Coteanu, I.**, 1982, *Gramatica de bază a limbiiromâne*, București, Editura Albatros.
- **Drașoveanu, D. D.**, 1997, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj- Napoca, Editura Clusium.
- **Florica Dimitrescu**, *Istoria limbii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978
- **Găitănaru Mihaela**, 2002, *Adjectivul în limba română*, Pitesti, Editura Universitătii.
- **Găitănaru Ștefan**, 1998, *Gramatica actuală a limbii române. Morfologia*, Pitesti, Editura Tempora.
- **Găitănaru Ștefan**, 2002, *Studii și articole de gramatică*, Pitesti, Editura Universitătii.
- ***Gramatica de Bază a Limbii Române*** **(GBLR)**, 2010, coord. Gabriela Pană Dindelegan, Academia Română, Institutul de lingvistică ” Iorgu Iordan – Al. Rosetti ”, București, Editura Univers Enciclopedic Gold.
- ***Gramatica limbii române***, 1954 (GLR), Vol. I, București, Editura Academiei Române.
- ***Gramatica limbii române***, 1966, ediţia a doua, tiraj nou, vol. I, II, Bucureşti, Editura Academiei Române.
- ***Gramatica limbii române***, 2008, (GALR) Vol I Cuvîntul şi vol. II Enunţul, (tiraj nou revizuit), coor. Valeria Guțu Romalo, București, Editura Academiei Române.
- **Guţu Romalo,V**., 196B, Morfologie structurală a limbii române, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- **Iordan, I., , V. Robu**,1978, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editra Didactică şi Pedagogică .
- **Iordan, I., V. Guţu Romalo, Al. Niculescu**, 1967, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, Editura Ştiinţifică.
- **Irimia, D.**, 1977, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom.
- **Neamțu, G. G.**, 2014, *Studii si articole gramaticale*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Nova;
- **Ocheșeanu Rodica**, 1959, *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I, - *Prefixe superlative în limba română*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, Institutul de Lingvistică.
- **Philippide Al.**, 1897, *Gramatica elementară a limbii române*, Iaşi, Editra Librăriei Isr. Kupermann .
- **Rădulescu Heliade I.**, *Gramatică Românească*, 1980, Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, București, Editura Eminescu.
- **Sporiș Valerica,** 2010, *Adjectivul în limba română. Studiu gramatical şi sistematic,* Cluj –Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă.
- **Şerban,V.,** 1970, , *Sintaxa limbii române*, Bucureşti , Editura Didactică şi Pedagogică (Ediţia a II- a, Revizuită şi completată).
- **Toșa, Alexandru**, 1983, *Elemente de morfologie*,Bucuresti, Editura Științifică și Enciclopedică.

BDD-A30555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:28 UTC)